

Geringde kokmeeuwen (*Larus ridibundus*) in de stad Groningen, winter 1985/86

Fred Prak & Klaas van Dijk.

1. Inleiding

Jaarlijks overwinteren in de stad Groningen enkele duizenden kokmeeuwen. Exakte aantallen zijn door het ontbreken van gerichte tellingen niet bekend. De stad is aantrekkelijk als overwinteringsgebied omdat er voldoende voedsel aanwezig is, ook als er sneeuw en ijs ligt. Veel kokmeeuwen verblijven overdag in en nabij parken, plantsoenen en kanalen. Daar zijn vaak concentraties eenden en ganzen aanwezig, die veel en regelmatig bijgevoerd worden. Dat de kokmeeuwen hier een graantje van meepikken, moge duidelijk zijn. Willen de kokmeeuwen voldoende aan hun trekken komen tijdens de bijvoederingsdan zullen ze een groot deel van hun natuurlijke schuwheid voor de mens moeten verliezen. Dat gebeurt en hierdoor is het goed mogelijk om de meeuwen dicht te naderen. Dit verschijnsel bood ons de mogelijkheid om de inskriptie op de metalen ringen, waarmee enkele meeuwen gemerkt waren, af te lezen.

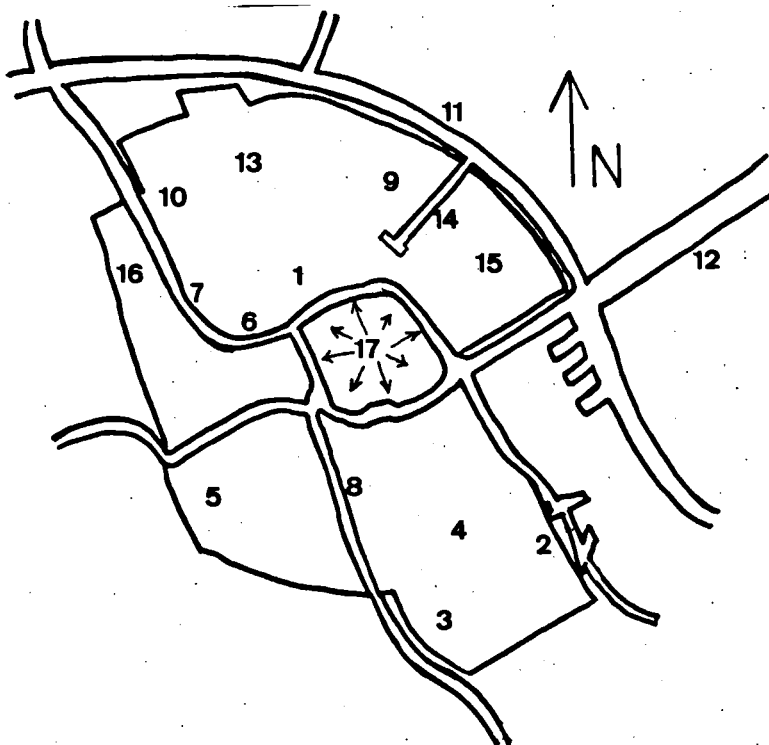
In dit artikel bespreken we in het kort enkele resultaten die uit het onderzoek naar voren komen. Bovendien willen we hiermee wat meer bekendheid geven aan onze activiteiten, aangezien het de bedoeling is om het onderzoek in de komende winter voort te zetten.

2. Werkwijze en onderzoeksgebied

Van eind december 1985 tot half maart 1986 is de stad Groningen op 22 dagen afgezocht op geringde kokmeeuwen. De bezoekdata waren regelmatig verspreid over de onderzoeksperiode. Per dag werd 1 tot 6 uur besteed aan het opzoeken en aflezen van geringde kokmeeuwen. Figuur 1 geeft een overzicht van de bezochte gebieden, terwijl in tabel 1 het aantal bezoeken per gebied wordt vermeld. We hebben niet alle gebieden even systematisch onderzocht. Deels was het aantal bezoeken afhankelijk van de resultaten die er

tijdens een eerder bezoek geboekt werden. Gebieden met veel geringde vogels werden vaker bezocht.

Twee verschillende methoden zijn toegepast om de inskriptie op de metalen ringen te ontcijferen. Bij de eerste methode worden de meeuwen al voerend dichtbij gelokt om zodoende met een kijker de ring af te lezen. De moeilijkheid van deze methode is dat de meeuwen veel en snel heen en weer rennen, waardoor de waarnemer dikwijls slechts een deel van de ring kortstondig goed kan bekijken. Bovendien moet de kijker tot op korte afstand (2-3 m) goed scherp instelbaar zijn. De tweede methode kan alleen worden toegepast tijdens een vorstperiode. Met een teleskoop (20-45x vergroting) kunnen tot op vrij grote afstand metalen ringen afgelezen worden van kokmeeuwen die op het ijs staan. Meestal is er voldoende tijd om de ring goed te bekijken, daar de vogels vaak rustend of poetsend op het ijs staan. Enkele kokmeeuwen gemerkt met kleurringen al dan niet voorzien van een inskriptie waren relatief eenvoudig te identificeren.

Figuur 1: Overzichtskartaal van de stad Groningen. Bezochte gebieden zijn aangeduid met een nummer en worden in tabel 1 genoemd.

3. Resultaten

In totaal zijn 36 geringde kokmeeuwen geïdentificeerd (tabel 2). Naast 24 volledig afgelezen ringen is van 12 een dusdanig deel van de ring afgelezen, dat wel de ringcentrale (het land van herkomst) bekend was. Van deze 12 gedeeltelijk afgelezen ringen staat wel vast dat het andere zijn dan de 24 compleet afgelezen ringen.

Het overgrote deel (83%) van de afgelezen ringen was uit het buitenland afkomstig. Allen kwamen uit landen ten noorden en oosten van Nederland, te weten West-Duitsland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland en de Sovjet-Unie. De tot nu toe ontvangen terugmeldingen uit Estland, Litouwen en Noorwegen wijzen op vogels die er als nestjong geringd zijn. Twee kokmeeuwen met een Nederlandse ring waren in een eerdere winter (januari 1980 en januari 1985) in Surhuisterveen geringd. Naast de vogels met een metalen ring werden er 4 vogels gezien gemerkt met plastic kleurringen. Twee hiervan waren lange tijd in gevangenschap gehouden op het Biologisch Centrum te Haren. De andere twee hadden naast een metalen ring ook een kleurring met inscriptie, en waren geringd in Kopenhagen (Denemarken) en Malmö (Zweden).

Eén kokmeeuw is op twee plaatsen gezien. Deze in Noorwegen geringde vogel zat half januari in Paddepoel (gebied 10, figuur 1) en begin februari bij de Herman Colleniusbrug over het Reitdiep (gebied 6). Daarnaast zijn 7 kokmeeuwen meer dan één

Tabel 1: Aantal bezoeken per gebied. De nummers korresponderen met figuur 1.

Bezochte gebieden	Aantal bezoeken
1 Noorderplantsoen	8
2 Helperlinie	6
3 Vondellaan	1
4 Talmahuis	6
5 Stadspark	1
6 Reitdiep H.C.Brug	4
7 Reitdiep Spoorbrug	3
8 Noord Willemskanaal	1
9 Korrewegwijk	4
10 Paddepoel	5
11 v.Starkenborgkanaal	1
12 Eemskanaal	1
13 Selwerd	2
14 Oosterhamrikkanaal	3
15 Oosterparkwijk	2
16 Vinkhuizen	1
17 Diepenring	7

Tabel 2: Geringde Kokmeeuwen, afgelezen in de winter 1985/86 in de stad Groningen, gerubriceerd naar land van herkomst en afleesplaats. Gebiedsnummers korresponderen met tabel 1.

Gebiedsnummer	1.	2.	4.	5.	7.	8.	9.	10.	14.	15.	17.	totaal
Nederland	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-	1	6
West-Duitsland	3	1	-	-	1	1	-	1	1	-	4	12
Denemarken	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Noorwegen	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3
Zweden	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Finland	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Litouwen	1	1	1	-	-	-	-	1	-	1	1	6
Estland	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Sovjet-Unie(rest)	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	3
totaal	8	4	4	1	2	1	1	6	1	2	6	36

maal op dezelfde plaats gezien. Dit varieert van 2 tot 6 waarnemingen per vogel, die over het algemeen regelmatig verspreid over de onderzoeksperiode liggen.

4. Konklusie en discussie

Het is waarschijnlijk dat de in dit artikel gepresenteerde gegevens slechts een incompleet beeld schetsen van de herkomst van de kokmeeuwen die in de stad Groningen overwinteren. Dit wordt veroorzaakt door verschillen in moeilijkheidsgraad waarmee ringen van verschillende ringcentrales afgelezen kunnen worden (afhankelijk van het type ring dat gebruikt wordt), en de wisselende intensiteit waarmee gebieden bezocht zijn. Bovendien kon dikwijls slechts een deel van de aanwezige meeuwen per bezoek aan een gebied gekontroleerd worden op de aanwezigheid van ringen.

Desondanks past de herkomst van kokmeeuwen die in de stad Groningen overwinteren in het algemene beeld van de provincie Groningen, namelijk dat de meeste vogels afkomstig zijn uit landen rond de Oostzee (Boekema et.al. 1983). Opmerkelijk zijn alleen wel de verschillen bij kokmeeuwen uit Litouwen (tabel 3). Terwijl in de provincie Groningen van januari-maart 1922-82 slechts 4 van de 199 (2%) ringmeldingen betrekking hebben op vogels uit Litouwen, is het aandeel in de stad Groningen tien maal zo hoog, te weten 6 van de 30 (buitenlandse) vogels (20%). Overeenkomstige percentages van de in de USSR en in Litouwen geringde kokmeeuwen komen naar voren uit recente zichtwaarne-

mingen gedaan in Londen en het Gooi. Naast verschillen in moeilijkheidsgraad waarmee de ringen uit de verschillende landen ontcijferd kunnen worden, is dit verschil vermoedelijk ook een gevolg van een recente toename van de ringactiviteit in Litouwen. Daar is van 1975 tot 1984 het jaarlijks aantal geringde nestjongen van kokmeeuwen gestegen van 2600 naar 13.000 (Vogeltrekstation, geciteerd door de Beer & Majoor 1986).

Ook Egbert Boekema heeft vanaf de winter 1977/78 iedere winter geringde kokmeeuwen afgelezen in de stad Groningen. Hij zag dezelfde vogels jaren achtereenvolgend op dezelfde plaats terugkeren (Boekema et.al. 1983). Acht van de 36 door ons afgelezen kokmeeuwen had Egbert Boekema in eerdere winters ook in de stad Groningen afgelezen. Zeven van deze vogels zagen wij terug op dezelfde plek. Hieronder bevonden zich twee in Estland geringde vogels (geboren in 1978 en 1979) die hij alle vijf winters van 1979/80 tot 1983/84 in respectievelijk het Noorderplantsoen en bij het Talmahuis zag. Een Noorse kokmeeuw werd door Egbert Boekema zes achtereenvolgende winters vanaf 1977/78 in het Noorderplantsoen gezien. Wij zagen deze vogel zowel in Paddepoel als bij de Herman Colleniusbrug (zie ook hfdst.3 - resultaten). Deze kokmeeuw is in 1955 geboren en ondertussen al ruim 30 jaar oud.

Gekonkludeerd kan worden dat de Kokmeeuwen in de stad Groningen vermoedelijk een vrij grote mate van plaatstrouw hebben, zowel binnen één winter op dezelfde lokatie als tussen

Tabel 3: Procentuele aandeel van geringde Kokmeeuwen uit de Sovjet-Unie en uit Litouwen op het totaal aantal Kokmeeuwen met een buitenlandse ring.

Onderscheid is gemaakt tussen zichtwaarnemingen uit een stedelijke omgeving (1) en ringvondsten uit een bepaald gebied (2). Gebruikte bronnen: de Beer & Majoor 1986, Christmas et al. 1986, Boekema et.al. 1983, Horton et.al. 1984.

gebied	periode	Sovjet-Unie	Litouwen	totaal
stad Groningen (1)	jan-mrt 1986	40%	20%	30
't Gooi (1)	winter 1985/86	36%	19%	80
centraal Londen (1)	1977 - 1985	48%	25%	40
prov. Groningen (2)	jan-mrt 1922-82	25%	2%	199
Britse eilanden (2)	jan-mrt 1900-74	9%	?	1379

verschillende winters. Plaatstrouw in de winter is al geruime tijd bekend (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982). Het werd tevens gekonstateerd bij recent vergelijkbaar onderzoek in Londen en het Gooi (Christmas et.al. 1986, de Beer & Majoor 1986), maar Cramp & Simmons (1983) vermelden niets hierover.

In hoeverre Groningse broedvogels in de stad overwinteren is onbekend. Boekema et.al. (1983) vermelden niets over trekbewegingen en overwinteringsgebieden van Groningse broedvogels. Doelgericht ringen van nestjongen en broedvogels in enkele Groninger kolonies gekombineerd met doelgericht aflezen kan een antwoord geven op deze vraag.

5. Slotwoord

Het onderzoek wordt in de komende winter 1986/86 voortgezet. Naast het aflezen en volgen van geringde kokmeeuwen organiseren we enkele gerichte kokmeeuwtellingen in de stad om zodoende een overzicht te krijgen van de overwinterende populatie. Hulp hierbij is van harte welkom en dit geldt natuurlijk ook voor waarnemingen van geringde kokmeeuwen. Tevens willen we langs deze weg Egbert Boekema bedanken voor het beschikbaar stellen van zijn waarnemingen, welke een welkome aanvulling betekenden voor ons onderzoek.

6. Literatuur

de Beer R. & Majoor F.A. 1986. Het aflezen van geringde kokmeeuwen (*Larus ridibundus*) in het Gooi e.o.. *Aythya* 25(2):3-40.

Boekema E.J., Lijsten van afgelezen geringde kokmeeuwen in Groningen.

Boekema E.J., Glas P. & Hulscher J.B. 1983, De vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/-Bouma's Boekhuis bv, Groningen.

Christmas S.E., Christmas T.J., Gosling A.P. & Parr A.J. 1986, Feeding behaviour and geographical origins of Black-headed Gulls (*Larus ridibundus*) wintering in central London. *Ringling & Migration* 7:1-6.

Cramp S. & Simmons K.E.L. (red) 1983, The birds of the Western Palearctic, 3. Oxford University Press, Oxford.

Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1982, Handbuch der vögel Mittel europas, 8. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

Horton N., Brough T., Fletcher M.R., Rochard J.B.A. & Stanley P.I. 1984. The wintering distribution of foreign Black-headed Gulls in the British Isles. *Bird Study* 31: 171-186.

Fred Prak, Bloemstraat 65, 9712 LC Groningen, tel.050-136819.

Klaas van Dijk, van Heemskerckstraat 1-G-17, 9726 GB Groningen, tel.050-134689.